

MEHMET ÖĞÜTÇÜ

YENİ DÜNYA DÜZENİNDE
ENERJİ SAVAŞLARI

DESTEK YAYINLARI: 1757

ARAŞTIRMA: 389

MEHMET ÖGÜTÇÜ / YENİ DÜNYA DÜZENİNDE ENERJİ SAVAŞLARI

Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü, yayınevinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

İmtiyaz Sahibi: Destek Yapım Prodüksiyon Dış Tic. A.Ő.

Genel Yayın Yönetmeni: Ertürk AkŐun

Yayın Koordinatörü: Özlem Esmegül

Üretim Koordinatörü: Semran Karaçayır

Editör: Zuhâl DoĒan

Kapak Tasarım: Sedat Gösterikli

Sayfa Düzeni: Cansu Poroy

Sosyal Medya-Grafik: Mesud Topal-Nursefa Üzüm Kalender-Samet Ersöz

Reklam ve Tanıtım: Selen Çavuşovalı-IŐil Ilgıt ŐimŐek

Destek Yayınları: Haziran 2023

Yayıncı Sertifika No. 43196

ISBN 978-625-441-913-3

© Destek Yayınları

Abdi İpekçi Caddesi No. 31/5 NiŐantaŐı/İstanbul

Tel. (0) 212 252 22 42

Faks: (0) 212 252 22 43

www.destekdukkani.com

info@destekyayinlari.com

facebook.com/DestekYayinevi

twitter.com/destekyayinlari

instagram.com/destekyayinlari

Destek Dukkan

Deniz Ofset – Çetin Koçak

Sertifika No. 48625

Maltepe Mahallesi

Hastane Yolu Sokak No. 1/6

Zeytinburnu / İstanbul

Tel. (0) 212 613 30 06

MEHMET ÖĞÜTÇÜ

YENİ DÜNYA DÜZENİNDE

ENERJİ

SAVAŞLARI

TÜRKİYE NERESİNDE?

İÇİNDEKİLER

YAZAR HAKKINDA 11

GİRİZGÂH

ENERJİ, HER ŞEYİ ETKİLİYOR, TETİKLİYOR 13

Parlak gençleri cezbediyor..... 15

Menzili geniş, müşterisi çok 17

Çok kritik bir geçiş dönemi..... 20

Oyun nasıl değişiyor? 22

Bizi bekleyen enerji geleceği 23

Erken uyarı sinyalleri 26

Her ülke aynı kategoride değil..... 28

Rusya dünya enerji haritasından çıkartılabilir mi? 30

Daniel Yergin ne diyor? 33

Çin ve Hindistan alımları artırıyor..... 35

Yeni dengeler ve denklemler..... 37

Hâlâ çatışmaların kaynağı 39

“Enerji savaşı kazanıldı ama bitmedi.” 41

Gerçekten de “yumuşak karnımız” mı? 41

Enerji maliyetini düşürmek 45

“Ne pahasına olursa olsun enerji” diyemeyiz..... 47

Sürdürebilmek ya da sürdürmemek 50

BİR

OYUN DEĞİŞTİ, BUNDAN SONRA NE OLACAK? 53

YİNE BİR ENERJİ KRİZİNİN TAM ORTASINDAYIZ..... 54

Dünyada enerji sektörü nasıl değişiyor? 55

Geçiş süreci stratejileri..... 61

Dünya enerji ticaretinde nasıl bir değişim oluyor? 64

Fiyatlar, alternatif kaynak ve güzergâhlar 66

Enerji 4.0'e hazır mıyız? 69

Küreselleşme, siyasileşiyor..... 70

ENERJİDE “BÜYÜK OYUN”U OKUYABİLİYOR MUYUZ?... 73

Riskler, meydan okumalar 79

Senaryoyu kim yazıyor? 83

Taşeron olmamak için... 85

GELECEĞİN “OYUN DEĞİŞTİRİCİ” YENİ DİNAMİKLERİ.... 87

Yeni çözümler neler olabilir? 89

Uluslararası enerji yönetişimi yeterince güçlü değil 91

IEA-OPEC savaşı 94

Enerjinin kahve falı 96

2060 AB enerji görünümü 102

İKİ

YEŞİL ENERJİ DÖNÜŞÜMÜ: ZOR AMA KAÇINILMAZ 107

FOSİL YAKITLAR ÇAĞI KAPANIYOR MU? 108

Fosil yakıt şirketleri zorluyor 110

Hani kömür çağı bitmişti? 112

YENİLENEBİLİR ENERJİ DEVRİMİ: NEREYE KADAR? 116

Depolamanın kritik önemi 120

Suudiler ray mı deęiřtiriyor?.....	124
Enerji tükleniyor mu?	125
Yenilenebilirde Avrupa dünyaya ne gösterdi?	132
YENİ EKOLOJİK EKONOMİ VE ENERJİ.....	137
Herkes için yeterli, ekolojik temelli.....	137
ENERJİDE TEKNOLOJİ VE DİJİTALLEŐME ÇILGINLIĐI	145
Hibrit çözümler hızlanıyor	151
Enerjide dijital dönüşüm	152
Enerji tesislerine, altyapısına saldırılar	154
ÜÇ	
İNSAN ENERJİSİ İLE BİRLİKTE DÜŐÜNÜNCE	157
ENERJİ VE KUŐAKLAR ARASI ÇATIŐMA	158
Çatıőma nedenleri	160
FARKLI GEREKSİNİMLER, FARKLI LİDERLİK.....	166
DÖRT	
İKLİM DEĞİŞİYOR, PARANIN VE TİCARETİN AKIŐI DA....	171
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ, YEŞİL MUTABAKAT VE NÜKLEER:	
HER HESAPTA OLMALI MI?.....	172
İklım değişikliği çabaları gevőer mi?	179
Türkiye'nin iklim hedefi: Bizde durum nasıl?	181
Yeşil Mutabakat'ın zorlayıcı etkisi	185
Nükleer "Rönesans" gecikiyor mu?	190
YEREL YÖNETİMLERİN ENERJİDEKİ ROLÜ	
GÜÇLENDİRİLMELİ	194
Kentler iklim deęiőikliđine karőı ne yapmalı?	198

NAPOLYON'UN DEDIĞİ GİBİ

“PARA, PARA, PARA” VE ENERJİ.....	200
Boşa dememişler “Parayı izle” diye.....	201
Enerjide güven.....	204
Fiyatlama, her şeyi etkiler	207
Doların hükümranlığı kayboluyor mu?.....	208
“Kaliteli Yatırım” çekilmesi.....	210
Uluslararası Enerji Şartı ne işe yarıyor?	214

BEŞ

YENİ ENERJİ JEOPOLİTİĞİ	217
KAYNAK SAVAŞLARI: JEOPOLİTİKANIN GERİ DÖNÜŞÜ...218	
Enerjinin jeopolitiğı değişiyor.....	219
Riskler artıyor, uluslararası işbirliğı zayıflıyor	220
Jeopolitik nostalji bitti	224
Yeni gerilimler, eski hedefler	225
Gelirler hâlâ enerjiden.....	227
Suudi Arabistan’ın Pearl Harbour’ı.....	229
Alternatif kaynak ve güzergâhlar	232
Asya-Avrupa-Ortadoęu “İpek Yolu” koridoru	233
Yanıbaşımızda enerji ve su savaşları.....	236
“Büyük Oyun”a göre yeniden konumlanma	237
Bizi bekleyen jeopolitik riskler.....	242
Kaynak savaşları biter mi?.....	248
Enerji diplomasisi.....	251
KRİTİK MİNERALLER NE KADAR KRİTİK?	254
Peki, bu minerallerin kontrolü kimde?	258

Lityum savaşları başlıyor.	261
Türkiye'nin mineral görünümü nasıl?	262
GIDA-SU-ENERJİ-SAĞLIK DENKLEMİ VE KRİZLER	264
ALTI	
GÜVENİLİR ENERJİ ARZ MİMARİSİ İÇİN	267
“RUS ENERJİ İMPARATORLUĞU” SÜRECEK Mİ?.....	268
Rusya küçülüyor.....	275
Ukrayna'yı hesaptan çıkartmayalım.....	276
Kritik enerji altyapısı nasıl çürür?.....	279
ORTA KRALLIĞIN ENERJİDE GÜÇLENEN KONUMU	282
“Enerji mi, iklim güvenliği mi” ikilemi	285
Komşuları kaygılı.....	287
Çin-Rusya ilişkileri uzun vadeli ittifaka dönüşür mü?	288
Orta Asya'da kimin borusu ötüyor?.....	293
Çin'in “hassas” bölgeleri ve enerji.....	297
İlişkiler nasıl dengeye oturtulabilir?.....	300
“BÖLGESEL ENERJİ MERKEZİ” OLMA TUTKUSU	301
Irak'ın da Ankara'nın da elini yakan Kürt bölgesi	303
Kürt petrolü için “yeni mekanizma”	305
Petrol zenginliği.....	306
Hikâye, henüz bitmedi.....	308
Ankara'ya “elma şekeri”.....	308
PKK petrolüne de yol veriliyor mu?	309
“Akacak kan damarda durmaz.”	310
Bağdat, havuç gösteriyor.	310

Yeni mekanizma nasıl olacak?	312
Doğu Akdeniz gazında riskleri fırsata çevirmek.....	314
Uluslararası enerji şirketlerinin rolü.....	321
Savaşa yol açar mı?.....	322
Karadeniz doğalgazı: Ne abartalım ne de küçümseyelim.	322
Rusya ile “asimetrik” ilişkiler	326
Kömürün karası, Putin’in gazı.....	330
Suriye krizinde enerjinin rolü	333

YEDİ

GERÇEKÇİ BİR VİZYON VE İCRA	337
--	------------

İKTİDAR VE MUHALEFETE PARTİLERÜSTÜ BİR ENERJİ

VİZYONU	338
----------------------	------------

İlk 100 gün için 38 tavsiye	338
-----------------------------------	-----

SON SÖZ.....	355
---------------------	------------

YAZAR HAKKINDA

Bir erkek ile diğeri arasındaki fark yetenek değildir, sahip olduğu, gösterebildiği ve etrafına yayabildiği enerjidir.

Sadece Türkiye’de değil Çin’den ABD’ye, Rusya’dan Suudi Arabistan’a kadar devletlerin, firmaların, düşünce kuruluşlarının, medyanın sık sık görüşüne başvurduğu küresel bir enerji beyni.

Halen, merkezi Londra’daki dünya çapında doğal kaynak ve enerji varlıklarına yatırım yapmakta olan Global Resources Partnership’in başkanlığı’nı yürütüyor. Aynı zamanda *The London Energy Club* ve bölgemizin Enerji Davosu’na dönüşme yolundaki *The Bosphorus Energy Club*’un kurucu başkanı. Uluslararası ve yerel şirketlerde Bağımsız Yönetim Kurulu Üyesi görevlerini de yürütüyor. Washington’daki *Middle East Institute* danışma kurulu başkanı.

Başbakanlığı döneminde Turgut Özal’ın en genç danışmanı idi. 1994’e kadar Dışişleri’nde Ankara, Pekin, Brüksel ve Paris’te güvenlik, ekonomik ve enerji diplomasisi üzerine çalıştı. Paris’te

International Energy Agency sekreteryasında Asya-Pasifik ve Latin Amerika bölümünün baş yöneticiliğini üstlendi. Daha sonra, “Zenginler Kulübü” olarak da bilinen Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü’nde otuz üye ülke dışında kalan ve dünya ekonomisini temelden etkileme potansiyeli bulunan ülkelerle ilişkilerden sorumlu idi. Yatırım bölümünün başkanlığını yürüttü.

Londra’da dünyanın en büyük çokuluslu enerji şirketlerinden birisi olan British Gas’ın hükümetler ile ilişkiler ve dışişleri bölümünün başındaydı. Yüksek teknoloji şirketi Invensys Plc’nin Uluslararası Danışma Kurulu başkanı oldu. Yaşar Holding, Genel Energy Plc, Şişecam şirketlerinde bağımsız yönetim kurulu üyesi olarak görev aldı. Manila’daki Asya Kalkınma Bankası’nın baş stratejisti idi; 2030 vizyon ve çalışma programını hazırladı.

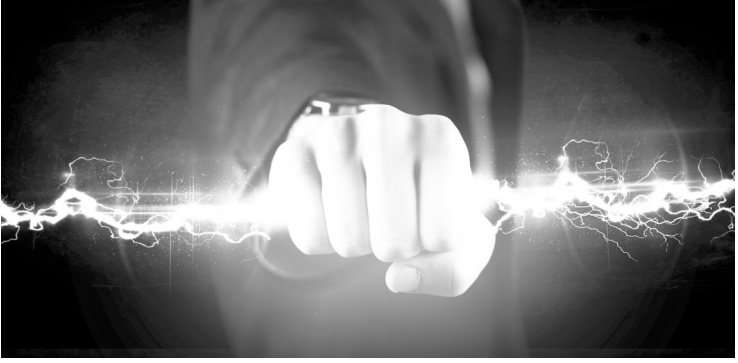
Yurtdışındaki onlarca yayınının yanı sıra ülkemizde Çin, Rusya, Hindistan, Avrupa Birliği, Ekonomik ve Ticari Diplomasi Stratejisi, 2023 Türkiye Yol Haritası, Yeni Büyük Oyun, Aykırı Beyinler, Aca-yip İlişkiler, Yeni Dünyanın Şifreleri, Bir Başkadır Diplomatların Dünyası, Kraliçe Öldü, Kral Çıplak mı? dahil olmak üzere bir düzine kitabı yayımlandı.

Capital, Derin Ekonomi, BusinessWeek, Dünya, CEOLife, Yetkin Report, Hürriyet Daily News, Euractive, EU Observer, Moscow Times, Tehran Times, Natural Gas Europe, World Journal of Trade and Investment ve OECD Observer gibi yayınlara düzenli katkı sağlıyor.

Ayrıca, düzenli olarak Habertürk, Bloomberg, CNBC, NTV, Fox, CNNTürk, TVNet, A Haber, TRT World, France-24, Al Jazeera, Israeli I24, BBC ve RT International kanallarına yayın yapıyor, mülakatlar veriyor.

İngilizce, Fransızca ve konuşma düzeyinde Çince biliyor.

mehmetogutcu@me.com

GİRİZGÂH

ENERJİ, HER ŞEYİ ETKİLİYOR, TETİKLİYOR

Enerji savaşlarının yeniden hayatımıza girdiği, şiddetini artırdığı bir dönemden geçiyoruz.

Zamanın ruhuna uygun şekilde hem ekonomide, hem jeopolitik düzende, hem teknoloji yarısında, hem de enerji oyununda değişmekte olan dinamikleri derinliğine anlamaz, süratle onlara uygun seçimleri yapmazsak kaçınılmaz şekilde başımız belaya girecek.

Kafayı çok fazla petrol, doğalgaz, kömür, yenilenebilir, nükleer, hidrojen gibi enerji türlerine takıyoruz ama içimizdeki enerjiye pek bakmıyoruz, onu anlamaya bile çalışmıyoruz. Oysa enerji yaratıyor, etrafını da “enerjik” hale getiriyor. O yüzden dış enerji-iç enerji bir-biri ile doğrudan bağlantılı.

Dünya ekonomisi ve jeopolitiği değişiyor, yeni dengelere oturuyor. Oyun, oyuncular ve oyunun kuralları da yeniden şekilleniyor. Aynı süreci, daha hızlı bir tempoda enerji sektöründe yaşıyoruz. Eskiden 15-20 yıla yayılan dönüşüm süreci artık birkaç yılda gerçekleşiyor, meyvelerini alıyorsunuz. Temiz enerji ekonomisi, teknolojisi, yatırımı, ticareti, finansmanı ve jeopolitiği ülkeleri küresel ligde görülmedik süratte ön sıralara taşıma potansiyeline sahip.

Onun için başka alanlarda olduğu gibi enerjide de ağır ölçüde dışa bağımlı, finansman, teknoloji ve insan sermayesi fukarası ülkemizde hiç vakit geçirmeksizin yeni bir enerjik iktidar vizyonu ve de dünya gerçeklerinden haberdar, uluslararası işbirliğini de öne çıkartacak icracı kadrolara gereksinim var.

Enerji dünyasına, Bruges'daki College d'Europe'da Sovyetler Birliği'nin çöküp yerine bağımsız devletler kurulduğu dönemde girdim. Özellikle Orta Asya ve Kafkaslar'daki petrol ve doğalgaz zengini yeni devletlerin Avrupa enerji mimarisine ne gibi katkılar getireceğini anlatan kapsamlı bir makale kaleme almıştım. Yıl 1991.

Onlarca mülakat, toplantı ve bölgelere ziyaret izlenimlerini yansıtan bu alanda dünyadaki ilk çalışma idi. Geniş yankı uyandırdı, Brüksel'de ve enerji başkentlerinde.

Ondan sonrası çorap söküğü gibi geldi.

Son 35 yıldır hem hükümet, hem uluslararası kuruluşlar, hem finans dünyası, hem düşünce kuruluşları hem de enerji şirketlerinde enerji ile yoğruldu hayatım. Diplomat kimliğimden ziyade enerji uzmanlığım, yöneticiliğim daha fazla öne çıkıyordu artık.

Sadece benim değil hepimizin hayatının her aşamasında var enerji, bundan 4.5 milyar yıl önce gezegenimizin oluşumundan bu yana.

Atom çekirdeği içindeki en küçük parçacığa kadar algılayabildiğimiz her şeyde.

Sürekli evrilmiş, yokluğu hiç hissedilmemiş. Bir enerji türü bitince ya da kullanılamaz haline gelince yenisini yaratmışız.

Vazgeçilmez, yaşamsal önemde stratejik bir meta aynı zamanda. Özellikle de dışarıdan getirilen enerjiye bağımlı bizimki gibi ülkeler için tam bir “yumuşak karın”, kritik bir milli güvenlik meselesi.

“Enerji” deyince herkes farklı enerji türlerini, tesislerini anlıyor. Petrol, doğalgaz, kömür, hidro, hidrojen, nükleer, rüzgâr, güneş, biyokütle, rafineri, LPG, LNG terminalı, boru hattı, tanker. Bazen

“enerji işi”ne girmek isteyen gençler tavsiye isteyince “enerjinin hangi alanına ilgi duyuyorsanız önce onu kafanızda netleştirin, öyle konuşalım” diyorum.

Son yıllarda hepimiz “yeşil enerji”, “yenilenebilir devrimi”, “düşük karbonlu enerji ekonomisi”, “enerjide dönüşüm ve geçiş” gibi sloganlarla oturup kalkıyoruz. Enerjide bir yakıttan diğerine geçiş hiç kolay olmadı tarih boyunca. Her kazada, krizde, fiyat yükselişinde, çevresel felakette “kömürü bırakıp doğalgaza yoğunlaşalım”, Fukushima sonrası “nükleeri tamamen devre dışı bırakıp yakıt hücresine, güneş enerjisine yönelelim”, Macondo kuyu sızması sonrasında “petrolün miyadı doldu” çağrıları baş gösteriyor.

Kömür, petrol “kötü” yakıt olurken doğalgaz daha “az kötü” görülüyor. Yenilenebilir enerji “iyi” şeridinde hızla ilerliyor. Petrol ve doğalgazda konvansiyonel olmayan yakıtların ortaya çıkarak ticarileşmesi de geleneksel dengeleri bozuyor.

Son 10 yılda yaşadığımız gelişmeler bu geçiş sürecinin hem teknolojik ilerlemeler hem petro-dolarların yenilenebilir enerji sektörüne akmaya başlaması hem de uluslararası ve milli hukuki düzenlemelerin giderek fosil yakıtlar aleyhine gelişmesi nedeniyle öngörülenden daha erken gerçekleşebileceğine işaret ediyor.

Bugün S&P 500 listesindeki 500 şirketin yüzde 50’sinin 2025’te olmayacağı öngörülüyor. Dünyanın en büyük şirketlerinin yarısı dokuz yıl sonra piyasada olmayacaksa iş insanları, hükümet liderleri en fazla kaç yıl sonrasını öngörebilir ki. Gelecekle ilgili tahmin süreleri kıaldı. Eskiden uzun bir perspektifte işlerine bakabilen liderler, enerjide artık en iyi ihtimalle 3 ile 5 yıl sonrasına uzanabiliyorlar öngörülerinde. Rekabetin daha yoğun olduğu başka alanlar da gelecek öngörülerini 1 yıla kadar düşmüş durumda.

Parlak gençleri cezbediyor

1985’de Dışişleri Bakanlığı’na girdiğim dönemde Soğuk Savaş tam zirve yapmıştı. Sovyetler Birliği henüz çökmemişti, Atlantik

İttifakı kazanmıştı ideolojik ve ekonomik savaşı. Bakanlık sınavında iyi dereceye girdiğimiz için arkadaşım İnan Özyıldız ile beni NATO Dairesi'ne vermişlerdi aday meslek memuru olarak. O zamanlar ekonomi daireleri pek makbul kabul edilmezdi. Hele enerji konularının esamisi bile okunmazdı. Varsa yoksa siyasi ya da güvenlik daireleri.

Dönem değişti artık.

Bakıyorum, Bakanlık parlak diplomatlarını enerji ve ticari diplomasi sahalarına sürüyor, onlara diplomasinin zirvelerinde görev veriliyor. Ancak şunu da söylemeliyim ki, enerjinin tepe oyuncularını artık sadece diplomatlar değil. İşin ve denklemin içinde kimi ararsanız var biraz deşerseniz. Hukukçular, finansçılar, jeologlar, petrol, elektrik mühendisleri, nükleer fizikçiler, bankacılar, sigortacılar, tacirler, diplomatlar, askerler, çevreciler, teknoloji geliştirenler, lobiciler, inşaatçılar.

Artan ölçüde devlet başkanlarının, şirket başkanlarının, yatırımcıların, stratejistlerin, generallerin, istihbaratçıların, gazetecilerin ve uluslararası kuruluşların da ilgi odağı.

Riyad'ta dünyanın dört bir tarafından gelmiş şirket liderleri, düşünce kuruluşları, Daniel Yergin'den Majid al Moneef'e kadar geniş bir yelpazede ayakları yere basan analistleri dinlerken şu gerçeği bir kez daha hatırlatma ihtiyacı duydum.

Her alanda olduğu gibi enerjide de bağımsız, donanımlı, dünya dinamiklerinin farkında ve gerçekçi kanaat önderlerine ihtiyaç var.

Hükümetlerin ve menfaat gruplarının desteklediği, kendi özgün araştırma ve görüşleri yerine papağan gibi belli söylemleri tekrarlayanlar aslında onları destekleyenlere de hizmet etmiyorlar.

Aykırı beyinler, bağımsız kişilikler, kendisini yetiştirmiş, disiplinler arası geniş bakış açısı kazanmış, kimsenin siyasi/ticari menfaat ve gündeminin esareti altında olmayanlar her zaman ilerlemenin kaynağı olagelmışlerdir.

Gençlerimizi bu istikamete yöneltmeliyiz.

Menzili geniş, müşterisi çok

Gerçi akla hemen petrol ve doğalgaz geliyor ama kömür, yenilenebilir enerji, nükleer, çevre, iklim değişikliği, yatırım, finansman, rüşvet, yolsuzluk, istihbarat servislerinin “al gülüm ver gülüm” oyunları, aşırı regülasyonlar, teknolojik devrimler, jeopolitik kavgalar, döviz, ticaret manipülasyonları, enerji-su-gıda güvenliği denklemleri hepsi işin içinde.

Dahası, aklınıza gelebilecek hemen her sektör ile bağlantılı. Enerjiye bir dokunduğunuzda değer zincirinin en sonundan sesi çıkar. Minik bir enerji krizi dalgalanarak büyür, tsunami etkisi yaratabilir.

Ekonominin belkemiği, candamarı. Üretimden taşımaya, iletmeye, nihai tüketicilere, sanayilere, hizmet ve tarım sektörlerine kadar uzanan geniş bir yelpazede trilyonlarca dolara hükmediyor. Ülkelerin cari işlemler dengesini alt üst edebiliyor, iklim değişikliğinin tetikleyicisi, tacirlerin büyük kazanç kapısı, jeopolitik çatışmaların, yangınların körükleyicisi, küresel ligde rekabetin belirleyicisi aynı zamanda. Fiyat oynamaları gıdadan, elektriğe, otomobile, kiralara, seyahate hemen her şeyi anında etkiliyor, enflasyonu ya da durgunluğu tetikliyor.

Devlet de, yerel yönetimler de, özel sektör de, uluslararası kuruluşlar da, sivil toplum da enerjinin değişik aşamalarında yer alan oyuncular.

Bu “oyun değiştirici” gelişmeleri tevekkülle bekleme lüksümüz yok, tüm gücümüzle hazırlanmalı, çözümler üretmeliyiz, ülkeler, şirketler, uluslararası kuruluşlar ve de bireyler olarak.

Gerçekten de, teknolojik ve çevresel güdümlü yeni dinamikler, geleneksel olmayan yakıtlar, yenilenebilir enerjinin nispi yükselişi, fiyatlardaki dalgalanma, değişimin öngörülemeyen hızı, yaygınlaşan jeopolitik gerilimler şimdiye kadar gördüğümüzden çok daha kuvvetli.
